

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
MŰSZAKI TUDOMÁNYI KAR

KÖZLEKEDÉSÉPÍTÉSI TANSZÉK

KÖZÚTI FORGALOMTECHNIKA 1.

Tantárgykód: NGB_ET009_1

4. Forgalmi méretezés

Dr. Kálmán László
egyetemi adjunktus

Győr, 2014. január

Tartalom

4.1.	A forgalmi méretezés gyakorlata	3
4.1.1.	A megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság	4
4.1.2.	A tervezési forgalom	7
4.1.3.	A projektív forgalom-előrebecslési módszer	8
4.1.4.	Az analitikus forgalom-előrebecslési módszerek	9
4.2.	Bevezetés a forgalmi méretezés elméletébe	10
4.2.1.	A sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség	11
4.2.2.	A sebességeloszlás	12
4.2.3.	A sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség elméleti összefüggései, az alapdiagram	17
4.2.4.	A gyakorlatban mért sebesség-forgalomnagyság összefüggések jellemzői, a teljesítőképesség és a kritikus sebesség	19
4.2.5.	A szolgáltatási színvonal	23
4.2.6.	A szolgáltatási színvonal (a szolgáltatási szintek) és a sebességeloszlás meredekségének (a szórás mértékének) kapcsolata	28
4.2.7.	A megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság megállapítása	31
4.2.8.	A szolgáltatási színvonal változása az idő (a forgalom lefolyásának) függvényében; a forgalmi megfeleléség dinamikus minősítése	33
4.3.	Ajánlott irodalom	35

4.1. A forgalmi méretezés gyakorlata

A forgalmi méretezés tulajdonképpen a szolgáltatási színvonal minősítését jelenti.

A forgalmi méretezés eredménye az útkeresztszűkületben (tágabb értelemben az érvényességi szakaszon) szükséges **forgalmi sávok** száma, csomópontokban pedig a kiépítési fokozat megválasztása.

Annyi sáv szükséges, hogy a keresztmetszetre megengedett forgalom nagyság [E/óra] nagyobb legyen, mint a (jövőbeni) tervezési forgalom, a MOF [E/óra].

$$F_E \geq \text{MOF [E/óra]}$$

Az osztott pályás utakon a forgalmi méretezést irányonként kell elvégezni.

Az irányonkénti megoszlásra azonban az országos forgalomszámlálásokban nincsen adat, ezért a gyakorlatban általában 50-50%-os megoszlással számolunk, mert a MOF csúcsóratényezőjében az antimetrikus megoszlás (bújtatva) figyelembe van véve.

4.1.1. A megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság

A megengedett és eltűrhető forgalomnagyság értékeit az egyes útkategóriákra az ÚT 2-1. 201:2008. útügyi előírás (Közutak tervezése; a **KTSZ**) tartalmazza.

Ezek tehát **szabályzatban előírt** értékek; a táblázatból kell az útkategória függvényében a megfelelő számot kiválasztani.

(Ügyelni kell arra, hogy a kapacitás értékek osztott pályás utaknál sávonként, 2x1 sávós kétirányú utaknál a két irányban együtt van értelmezve. Az eltűrhető forgalomnagyságot pongyolán „kapacitásnak” is nevezik.)

Az eltűrhető forgalomnagyság a megengedettnél magasabb érték. Az "eltűrhető" megnevezés arra utal, hogy ezt az állapotot minél előbb meg kell szüntetni, de erre vonatkozó konkrét előírások nincsenek.

Az útkeresztmetszetek megengedett és eltűrhető forgalomnagysága csak **nagy lépcsőkben** növelhető. (Egy-egy lépcső irányonként 800 - 2000 E/ó.)

Ezért a forgalmi méretezés gyakorlatában tulajdonképpen a kiépítés **ütemezéséről** döntenek: mikor lesz szükség 2×1 helyett 2×2, 2×3 vagy 2×n sávra.

**4.1.1.1. A megengedett és eltűrhető forgalomnagyság
a 2008. évi KTSZ szerint**

Közutak	Megfelelő	Eltűrhető
	szolgáltatási szinthez tartozó megengedett forgalomnagyság, [E/óra]	
	Fm	Fe
Külterület		
Autópályák, forgalmi sávonként	1 200	1 700
Autóút, 2x2 forgalmi sáv, forgalmi sávonként	1 100	1 600
két forgalmi sáv, kétirányú forgalommal, összesen	1 200	2 000
Egy irányban két vagy több forgalmi sávú utak, forgalmi sávonként	1 000	1 400
Két forgalmi sávú utak, kétirányú forgalommal, összesen	1 400	2 000
Belterület		
Autópályák, forgalmi sávonként	1 400	1 800
Autóút forgalmi sávonként (egy irányban legalább két forgalmi sáv)	1 200	1 600
Egy irányban két vagy több forgalmi sávú utak, forgalmi sávonként	1 200	1 600
Két forgalmi sávú utak, kétirányú forgalommal, összesen	1 500	2 000

4.1.1.2. A megengedett és eltűrhető forgalomnagyság részletes értékei belterületen a 2008. évi KTSZ szerint

Tervezési osztály, hálózati funkció	Megfelelő	Eltűrhető
	szolgáltatási szinthez tartozó megengedett forgalomnagyság, [E/óra]	
Írányonként két vagy több sávós utak, sávonként, „a” hálózati funkció	1 200	1 600
Írányonként két sávós utak, sávonként, „b” hálózati funkció	900	1 300
Két forgalmi sávós utak, mindkét irányban együtt, „a” hálózati funkció	1 500	2 000
Két forgalmi sávós utak, mindkét irányban együtt, „b” hálózati funkció	1 000	1 200
Két forgalmi sávós utak, mindkét irányban együtt, „c” hálózati funkció	800	1 000
Jelzőlámpás forgalomirányítású csomópontokban a metsződő forgalmak összege, a fázisok számától függően	800 - 1 300	1 200 – 1 500

4.1.2. A tervezési forgalom

A **tervezési forgalom** a jövőben várható keresztmetszeti forgalom nagyság 50 órás tartósságú MOF [E/ó] mértékegységben megadva.

A tervezési forgalmat a vizsgálati terület - pl. a gyorsforgalmú úthálózat fejlesztésének tervezésekor ez Magyarország teljes területe - összes érvényességi szakaszára (országosan pl. mintegy 12000 szakaszra) meg kell adni.

A **tervezés időtávlatai** az üzembe helyezést követően:

- **nagy táv:** 30 év a telítettségénél szükséges helyfoglalásra és a nemzetgazdasági hatékonyságvizsgálatokhoz
- **hosszú időtáv:** 15 év a műtárgyak és burkolatok szerkezeti méretezéséhez
- **sarokévek:** általában 1-5 évenként a fejlesztések ütemezésének megfelelően 2040-ig.

A tervezési forgalmat **forgalom-előrebecslési** módszerekkel határozzuk meg.

4.1.3. A projektív forgalom-előrebecslési módszer

Egyszerűbb esetekre; (pl. burkolatméretezésre):

Amennyiben a meglévő út mellett nem épülnek új forgalomvonzó létesítmények (lakó,- kereskedelmi, ipar, stb. területek); akkor a **projektív** (előrevetítő) módszer alkalmazható az ÚT 2-1. 118: 2005 útügyi előírás (Közutak távlati forgalmának meghatározása előrevetítő módszerrel) szerint.

Az egyes országos közutak forgalomfejlődési szorzóit az előírás táblázataiból kell a tervezési időtávra kiválasztani.

A jelenlegi MOF értékeket az éves forgalomfejlődési tényezőkkel szorozva kapjuk meg a jövőbeni (előrebecsült) tervezési forgalmat járműkategóriánként.

A gyakorlatban ezt a módszert csak **meglévő utak** burkolatméretezésére használják.

4.1.4. Az analitikus forgalom-előrebecslési módszerek

Bonyolultabb esetekre; (pl. egy város rendezési tervének közlekedési munkarészeire, vagy az autópálya korridorok gazdasági és környezeti hatásvizsgálatára) **alkalmazandó az „analitikus” módszer.**

Amennyiben új útról (útszakaszról) van szó, és/vagy új forgalomvonzó létesítmények is épülnek, akkor a projektív módszer nem használható, hanem analitikus (a terület-felhasználás és az úthálózat változásainak a közúti forgalomra gyakorolt hatásának elemzésén alapuló) bonyolultabb közlekedéstervezési módszereket kell alkalmazni.

A vizsgálati esetek nagy többsége ilyen, mert új utak mellett nyilván lesznek **új forgalomvonzó létesítmények** is. (Terület-fejlesztés.)

Az állami kezelésű (országos) közutakra a GKM "Útmutató az országos közúthálózat új külterületi szakaszainak és új forgalomvonzó létesítménnyel érintett útjainak forgalmi előrebecsléseihez" c. 2003-ban készült kiadványát, az önkormányzati (helyi) közutakra pedig az ÚT 2-1. 218: 2003; "A településrendezési tervek közúti közlekedési munkarészei. Tartalmi követelmények" c. előírást kell alkalmazni.

Az esetek 90%-ban ez a helyzet, vagyis a gyakorlatban a forgalom-előrebecsléshez az előző fejezetben ismertetett **analitikus módszer** alkalmazására van szükség.

4.2. Bevezetés a forgalmi méretezés elméletébe

A gyakorlat a szabályzatokban rögzített egyszerű módszereket már 40 éve - 1970 óta - meghaladta.

Az érzékenyebb vizsgálatokban nem forgalmi méretezésről, hanem a forgalom lebonyolódási körülményeinek (megfelelőségének) **minősítéséről** van szó.

Ehhez azonban több fogalmat is ismernünk kell:

- a sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség fogalma
- a sebességeloszlás
- a sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség elméleti összefüggései és az alap (vagy fundamentális) diagram
- a gyakorlatban mért sebesség-forgalomnagyság összefüggések jellemzői, a teljesítőképesség és a kritikus sebesség
- a szolgáltatási színvonal (a szolgáltatási szintek) és a sebességeloszlás meredekségének (a szórás mértékének) kapcsolata
- a megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság megállapítása
- a szolgáltatási színvonal változása az idő (a forgalom lefolyásának) függvényében és a forgalmi megfelelés dinamikus minősítése.

4.2.1. A sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség

- **sebesség, $V_{\text{átl}}$ [km/óra]:**

Az útkeresztszemen időegység alatt áthaladó járművek pillanatnyi sebességének (ez egy diszkrét szám-halmaz) várható értéke.

A szokásos időegység 1 óra.

- **forgalomnagyság, F [E/óra]:**

Az útkeresztszemen időegység alatt áthaladó járművek darabszáma személygépkocsi egységre átszámítva.

A szokásos időegység 1 óra.

- **sűrűség, D [E/km]:**

Az érvényességi szakasz egységnyi hosszán lévő járművek száma.

A szokásos távolság egység 1 km.

4.2.2. A sebességeloszlás

A sebesség-eloszlás Moivre - Gauss - Laplace féle (röviden Gauss féle) normális eloszlás.

Ez az eloszlás jellemző azokra a halmazokra, amelyekben az átlagos értéktől való eltérés mindkét irányban (a kisebb és a nagyobb értékek felé is) azonos.

Ez a természetben leggyakrabban előforduló eloszlás típus. Ilyen pl. az emberek testmagasságának eloszlása.

A Gauss féle normális eloszlás sűrűségfüggvénye:

$$f(x) = \frac{1}{s \times \sqrt{2\pi}} \times e^{-\frac{(x-m)^2}{2 \times s^2}}$$

A sűrűségfüggvény két paraméterét a gyakorlatban mért értékekből számítjuk ki:

- a várható érték: $m =$ a mért értékek számtani átlaga

- a szórás:
$$s = + \sqrt{\frac{\sum(m-x)^2}{n}}$$

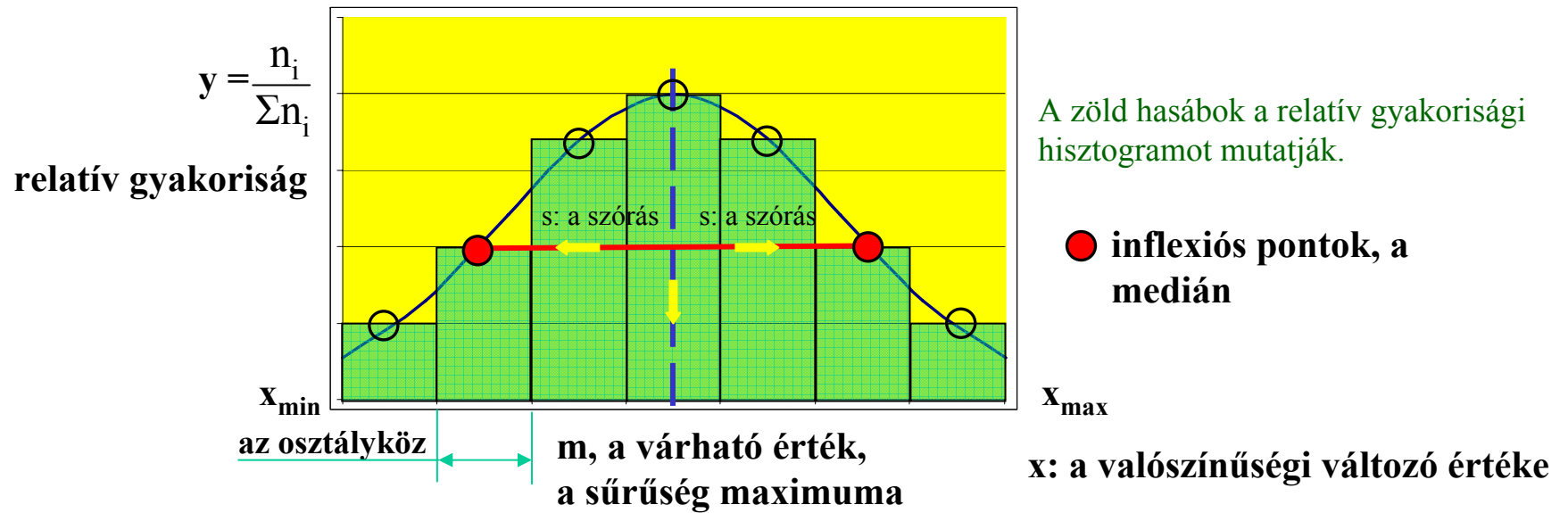
ahol: n a megfigyelt esetek száma
 x_i az egyes mért értékek

Eloszlásfüggvénye:

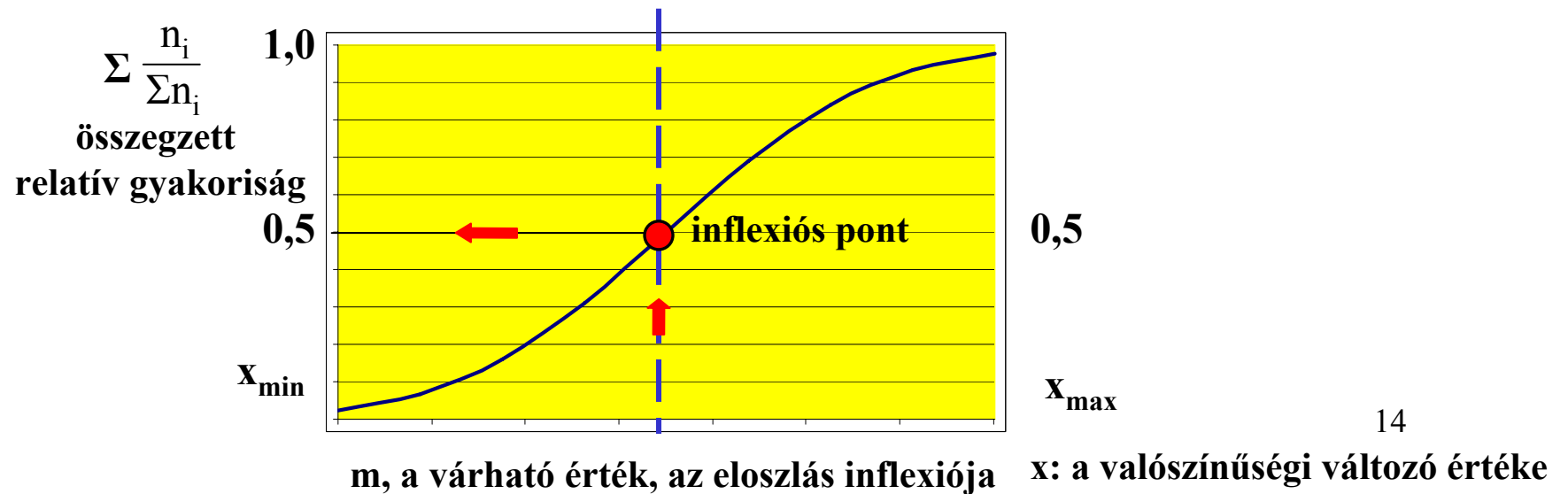
$$F(x) = \int_{x_{\min}}^{x_{\max}} f(x) dx = 1$$

A gyakorlatban a sűrűségfüggvényt a **relatív gyakorisági hisztogrammal**, az eloszlásfüggvényt pedig a **kumulált relatív gyakorisági hisztogrammal** közelíthetjük meg.

4.2.2.1. A Laplace-Moivre-Gauss féle eloszlás relatív gyakorisága és sűrűsége

A Laplace-Moivre-Gauss féle kumulált (összegzett) eloszlástípus relatív gyakorisága és eloszlása

4.2.2.2. A Gauss féle sűrűségfüggvény jellemzői

- A sűrűség függvény egy - Laplace féle - **harangörbe**.
- Az y tengelyen az egyes intervallumokba tartozó **előfordulások relatív száma** van (összegük = 1), az x tengelyen pedig a valószínűségi változó **intervallumai** a legkisebb és legnagyobb mért érték között.
(Határátmenetben az intervallumok mérete a 0-hoz tart.)
- A sűrűségfüggvény **maximumánál** van a valószínűségi változó **várható értéke**.
- A várható érték a legnagyobb valószínűséggel (leggyakrabban) előforduló érték; ez a Gauss féle normális eloszlásnál a **számítási átlaggal** azonos.
- A **szórás** (s) az átlagtól való eltérések négyzetösszegének és a vizsgált esetek számának hányadosából vont négyzetgyök pozitív értéke.
- A Laplace féle harangörbe a várható értékre **szimmetrikus**, attól jobbra és balra $x = m \pm s$ helyeken inflexiós pontja van. A görbe "kövérsége a szórástól (s) függ: minél nagyobb a szórás, annál "kövérebb" a harangörbe.
- **Az azonos értékekből álló halmaz szórása 0**, és a harangörbe egy függőleges egyenesbe megy át.

A normális eloszlás sűrűségfüggvénye az EXCEL „függvény beillesztések” statisztikai csomagjában megtalálható.

Ennek segítségével a mért értékekből könnyen tudunk harangörbét rajzolni.

4.2.2.3. A Gauss féle eloszlásfüggvény jellemzői

- Az eloszlásfüggvény a sűrűségfüggvény **integrálja**.
- Az y tengelyen az egyes intervallumokba tartozó **előfordulások relatív számának összege** van; (ezért minden eloszlásfüggvény érték készlete 1,0) az x tengelyen pedig a valószínűségi változó értékei a legkisebb és legnagyobb mért érték (elméletileg $-\infty$ és $+\infty$) között.
- Az eloszlásfüggvénynek a sűrűségfüggvény maximumánál (a várható értéknél) **inflexiós pontja** van.
- Az azonos értékekből álló halmaz eloszlása egy **függőleges egyenes**.

A normális eloszlás eloszlásfüggvénye az EXCEL „függvény beillesztések” statisztikai csomagjában megtalálható.

Ennek segítségével a mért értékekből könnyen tudunk eloszlást rajzolni.

4.2.3. A sebesség, a forgalomnagyság és a sűrűség elméleti összefüggései, az alapdiagram

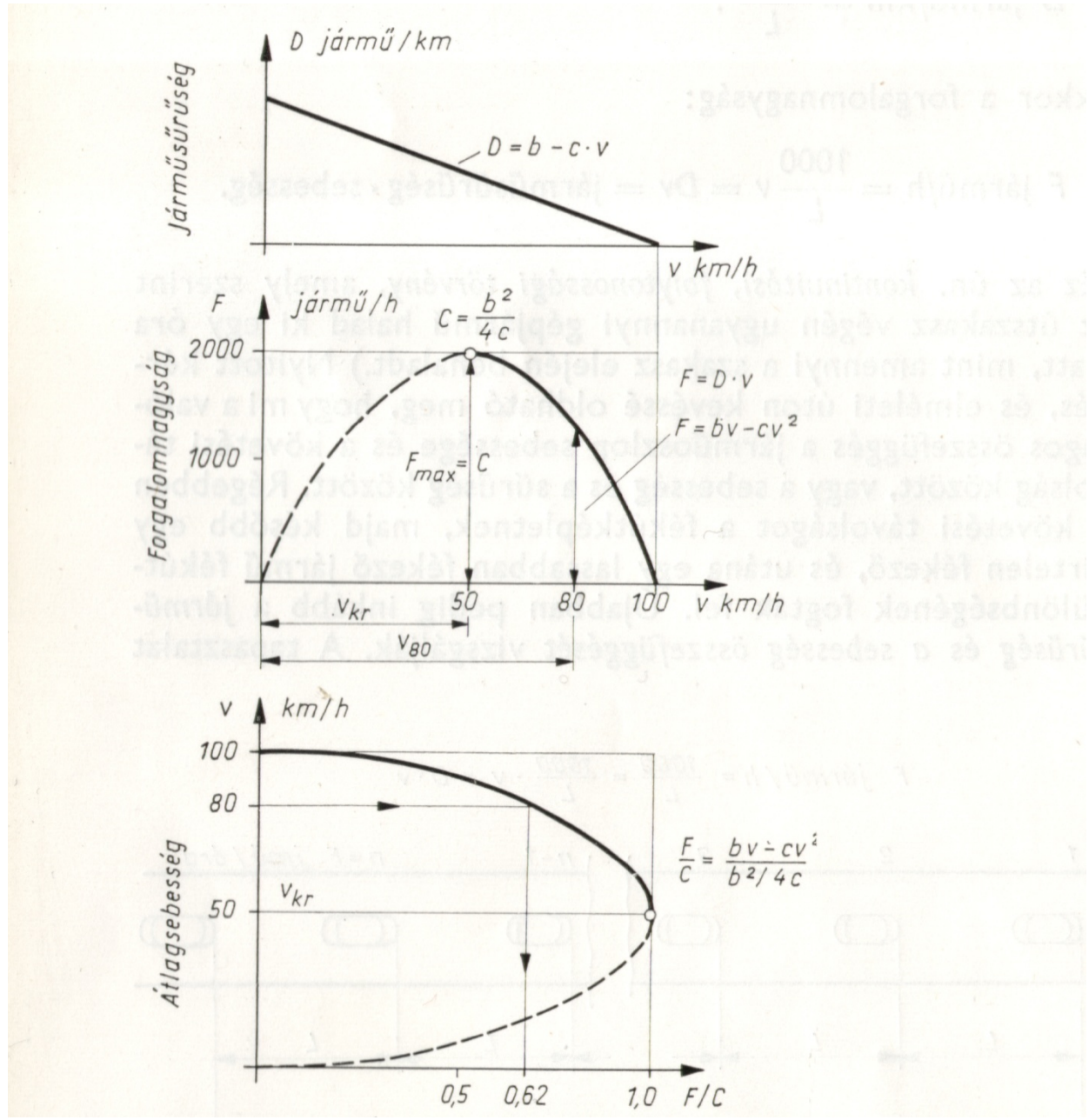
A forgalom lebonyolódásának elméleti alapegyenlete egy útkeresztszmetet érvényességi szakaszán:

$$\text{forgalom } F \text{ [jműdb/óra]} = \text{sűrűség } D \text{ [jműdb/km]} \times \text{sebesség } V_{\text{átl}} \text{ [km/óra]}$$

A sebesség - és a követési idő - azonban a sűrűség növekedésével csökken.

Az elméleti összefüggéseket a következő ábra mutatja.

4.2.3.1. A forgalom nagyság, az átlagsebesség és a kapacitáskihasználtság elvi összefüggései

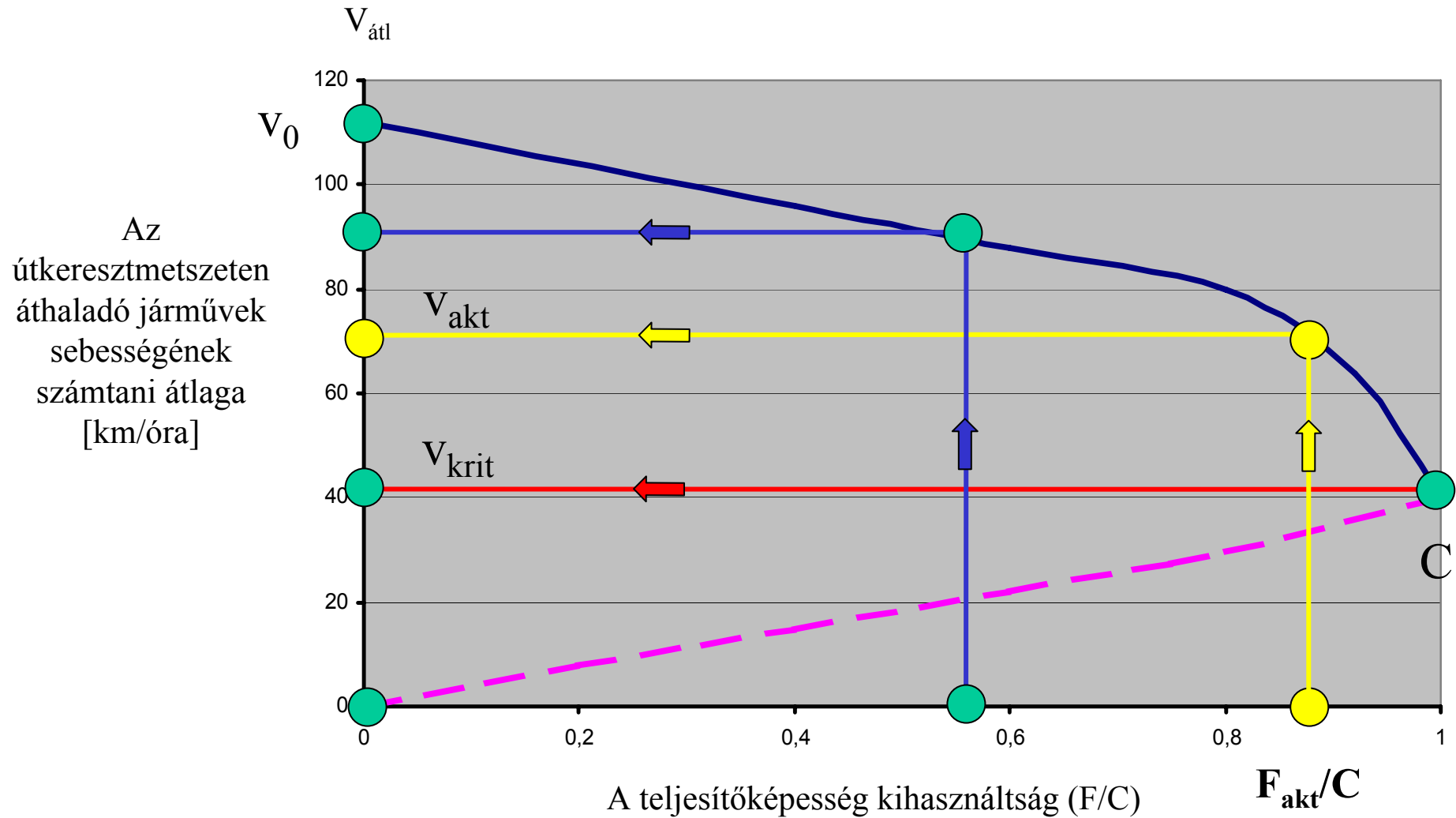
4.2.4. A gyakorlatban mért sebesség-forgalomnagyság összefüggések jellemzői, a teljesítőképesség és a kritikus sebesség

Egy-egy konkrét esetre vonatkozó alapdiagramot terjedelmes mérésekkel lehet felvenni.

(Highway Capacity Manual - HCM - vizsgálatok; USA; 1960-tól jelenleg is.)

A következő ábrán egy - a gyakorlati mérések eredményéhez hasonló - alapdiagramot láthatunk:

4.2.4.1. A HCM szerinti alap („fundamentális”) diagram, az átlagos sebesség és a keresztmetszeti forgalom nagyság összefüggése

4.2.4.2. A fundamentális diagram jellemző értékei

a/ V_0 : **legnagyobb aktív menetsebesség**: egy magányos gyors jármű legnagyobb mért sebessége üres úton.

Ez tehát nem az egyes járművek pillanatnyi sebességének átlaga, hanem egy jármű pillanatnyi sebessége.

Ez gyakorlatilag az $F=1,0$ jmű/óra értékhez tartozik.

Mértékegysége [km/óra].

b/ $V_{\text{át}}$: A fundamentális diagram többi sebesség értéke már a járművek pillanatnyi sebességének számtani átlaga.

Mértékegysége [km/óra].

c/ C : **teljesítőképesség** (kapacitás)

Egy adott útkeresztszeten időegység alatt áthaladni képes legnagyobb járműszám.

Mértékegysége általában [E/óra].

d/ V_{kritikus} : a teljesítőképességhez tartozó - viszonylag alacsony - sebességérték.

Mértékegysége [km/óra].

e/ **teljesítő-képesség kihasználtság**:

az aktuális forgalom osztva a teljesítőképességgel (a kapacitással).

$$F_{\text{akt}} / C = \frac{F_{\text{akt}} [\text{E/óra}]}{C [\text{E/óra}]} \quad \text{mértékegység nélküli szám. (\%-os értékben is megadható.)}$$

A teljesítőképesség (és a fundamentális diagram alakja is)

- az út **kategóriájától** (autópálya, mellékút földút, stb.)
- az **útviszonyoktól**, úgymint
  - a vízszintes vonalvezetés
  - a magassági vonalvezetés
  - a vízszintes és a magassági vonalvezetés összehangolása
  - az előzési látótávolságok és lehetőségek
  - a keresztmetszeti kialakítás (sávszámok, sáv szélességek és oldalakadály távolságok)

paramétereitől, és a

- **forgalom összetételétől**, elsősorban a nehéz teherautók arányától

függ.

4.2.5. A szolgáltatási színvonal

Az úton kialakuló **forgalmi körülményeket**

- a járművek sebességeinek várható értéke (számtani átlaga)
- a szándékolt előzések lebonyolíthatósága (akadályoztatás, oszlopképződés, a szórás és a sebesség-eloszlás meredeksége.)
- a forgalombiztonság
- a vezetési kényelem
- a gazdaságosság

szempontjából a HCM-ben kidolgozott szolgáltatási színvonallal jellemezzük.

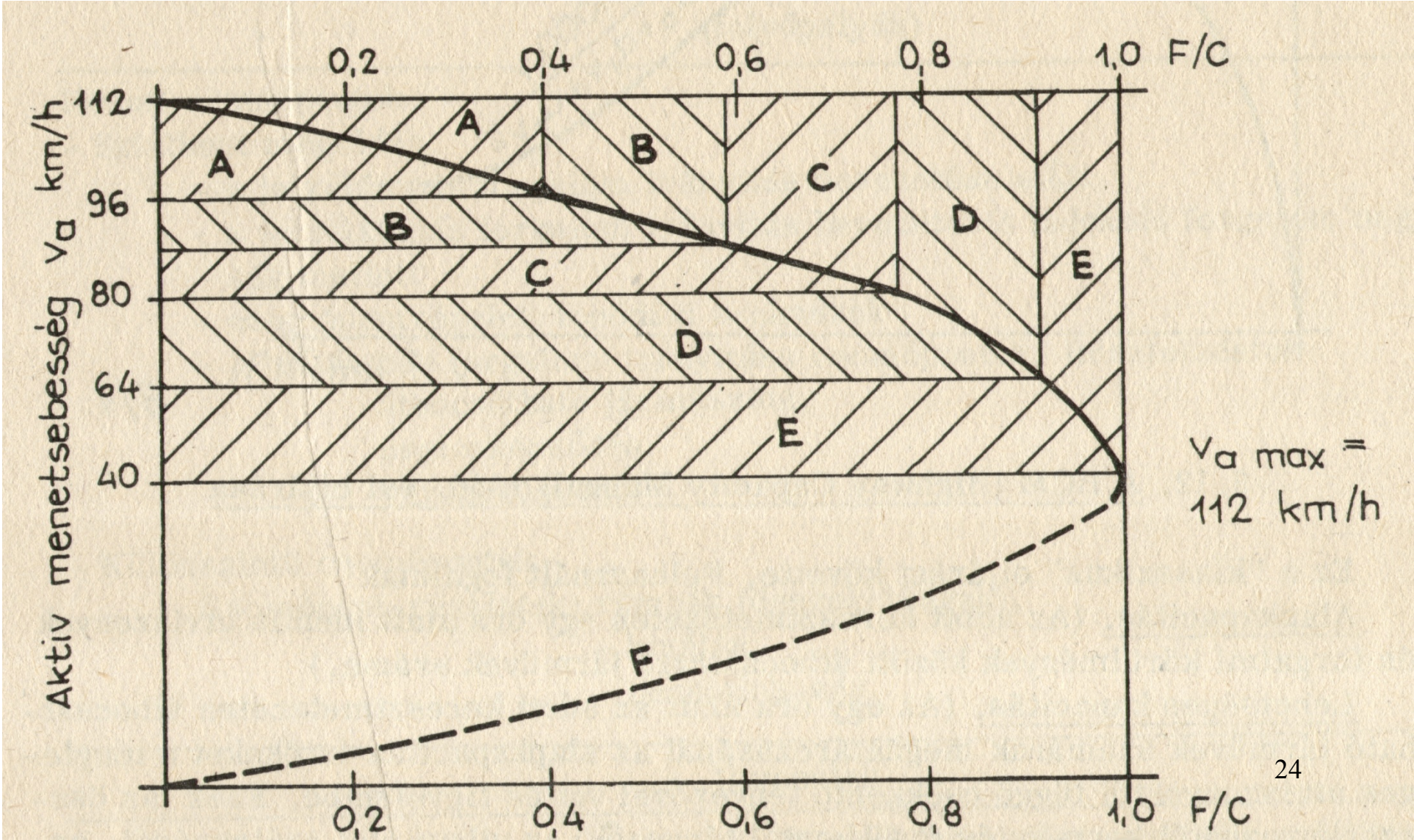
A szolgáltatási szint gyakorlatilag **az alapdiagram egy-egy mezője**, és konkrét esetekben a teljesítőképesség-kihasználtsággal - az $F_{akt} [E/óra] / C [E/óra]$ hányadossal - is jellemezhető, ahol F_{akt} az aktuális forgalom.

A forgalom növekedésével a szolgáltatási színvonal csökken, az akadályoztatás nő, az oszlopképződés egyre zavaróbb lesz, az F/C érték 1-hez közelít, majd az $F/C=1$ érték fölött az alacsony kritikus sebesség 0-ra csökken, vagyis a forgalom megáll. Álló forgalomnál az F nyilván 0.

A HCM szerinti 6 szolgáltatási szintet a következő ábrán és táblázatban mutatjuk be:

A szolgáltatási szintek szemléltetése az aktív menetsebesség és a kapacitáskihasználtság függvényében

A szolgáltatási szintek jellemzői a 2×1 sávós utakon:

- **Üres úton** a járművek sebességüket **szabadon választhatják** meg, mert az előzések késedelem nélkül lebonyolíthatók.
Ezért a vezetők szabadon mehetnek az átlagosnál gyorsabban, vagy lassabban.
A sebességek szórása nagy, a sebesség-eloszlás lapos.
("A" és "B" jelű szolgáltatási szintek.)
- **Közepes forgalom** esetén már nem minden előzés hajtható időkéselem nélkül végre: a gyorsabbak egy-egy lassú jármű mögé szorulnak.
A **járműoszlopok** kezdenek **kialakulni**, de még időszakosak és rövidek.
A sebességek szórása csökken, az eloszlás meredekebb lesz.
("C" jelű szolgáltatási szint.)
- **Nagyobb forgalom** mellett az **oszlopok állandósulnak**, és egyre hosszabbak lesznek.
A sebességek szórása kicsi, az eloszlás még meredekebb.
("D" jelű szolgáltatási szint.)

- A **teljesítőképes**séggel (a kapacitással) azonos keresztmetszeti forgalomnagyság körül a járművek **zárt oszlopban**, azonos (a kritikus) sebességgel haladnak. A sebességek szórása 0; az eloszlás egy függőleges vonal.
(**"E"** jelű szolgáltatási szint.)
- A zárt oszlop **megáll**; a sebesség 0.
A keresztmetszeten a forgalom nem képes áthaladni; $F=0$ [E/óra]
Mivel nincs forgalom és 0 km/óra a sebesség: sebesség-eloszlás sincs.
(**"F"** jelű szolgáltatási szint.)

Településeken belül egy-egy érvényességi szakaszon az átlagos sebességnél a **csomóponti akadályoztatásokat** (a csomópontokon való áthaladás idővesztéseit) is figyelembe vesszük.

Az egyes szolgáltatási szintekhez tartozó járműszámok

Szol- gálta- tási szint	A forgalmi körülmények jellemzése	Aktiv menet sebesség km/h	Átbocsátható forgalom nagyság egy irányban E/h															
			2 forgalmi sáv egy irányban				3 forgalmi sáv egy irányban				4 forgalmi sáv egy irányban				minden 4. en felüli sáv egy irányban			
A	szabad (sebesség- választás)	≥ 96	1400				2400				3400				1000			
B	stabil (a sebesség- korlátozott- ság kezdete)	≥ 88	2000				3500				5000				1500			
Óracsucs tényező:			0,77	0,83	0,91	1,00	0,77	0,83	0,91	1,00	0,77	0,83	0,91	1,00	0,77	0,83	0,91	1,00
C	stabil (korlátozott előzési le- hetőségek)	≥ 88	2300	2500	2750	3000	3700	4000	4350	4800	5100	5500	6000	6600	1400	1500	1650	1800
D	instabil állapothoz közel	≥ 64	2800	3000	3300	3600	4150	4500	4900	5400	5000	6000	6600	7200	1400	1500	1650	1800
E	instabil forg. helyzet	48-56	4000				6000				8000				2000			
F	kötött forg. helyzet. Harmonika- mozgás megállással	< 48	0 és a kapacitás (az E szolgáltatási szinthez tartozó forgalom) között változik															

4.2.6. A szolgáltatási színvonal (a szolgáltatási szintek) és a sebességeloszlás meredekségének (a szórás mértékének) kapcsolata

A **szolgáltatási színvonal** és a sebesség-eloszlás meredekségének kapcsolata a járművek szabad mozgásának forgalomnagyság miatti akadályoztatásával, úgymint

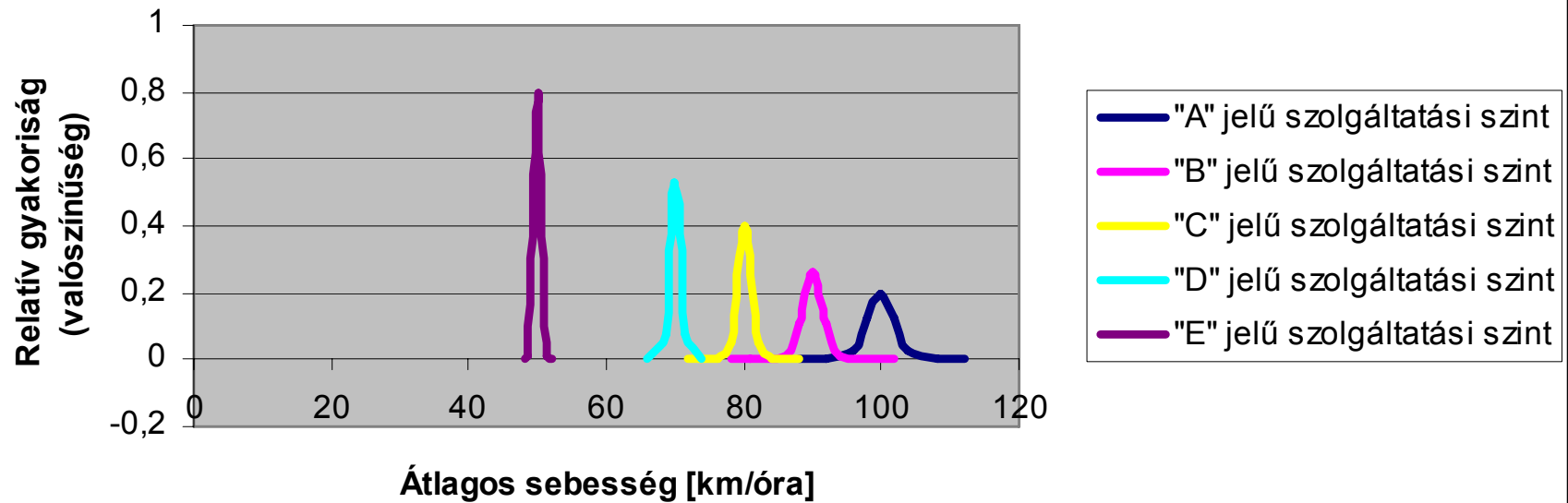
- a sebesség szabad megválasztásának
- vagyis a szándékolt előzések végrehajthatóságának
- és a járműoszlopok kialakulásának

kérdésével függ össze, mert ezek a tényezők a szolgáltatási színvonal meghatározó elemei.

Mivel a sebességeloszlás meredeksége a szórás mértékétől függ, a szórás változása jól felhasználható a szolgáltatási szint jellemzésére és számszerűsítésére.

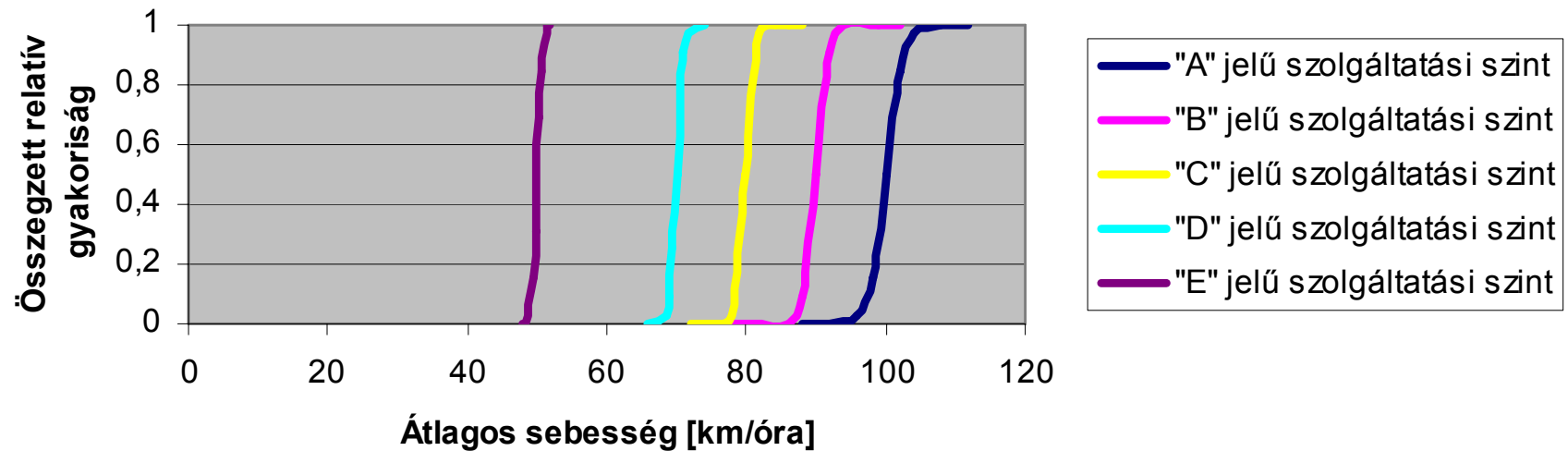
Az átlagos sebességek sűrűségének összefüggése a teljesítőképesség kihasználtsággal

4.2.6.1/a. Az átlagos sebességek és a sűrűség összefüggése

Az átlagos sebességek eloszlásának összefüggése a teljesítőképesség kihasználtsággal

4.2.6.1/b. Az átlagos sebesség eloszlásának összefüggése a teljesítőképesség kihasználtságával

4.2.7. A megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság megállapítása

A gyakorlatban általában a szakértő cégek nem tudják a forgalmi méretezés finomabb módszereit használni, mert erre sem adatok, sem pénz, sem idő nincsen.

Ezért az útügyi kormányzat a főbb méretezési paramétereket (egyszerűsítés képpen) szabályzatokban írja elő.

A megengedett és az eltűrhető forgalomnagyság jelenlegi értékeit az ÚT 2-1. 201:2008. útügyi előírás (Közutak tervezése), és itt a 4.1.1.1. és a 4.1.1.2. táblázatok tartalmazzák.

A szabályzatokat alkotó MAÚT szakértők az igények (szolgáltatási szint) és lehetőségek (a felhasználható pénz) között általánosítható **közlekedésgazdasági kompromisszumokat** keresnek.

Ezért a jelenlegi szabályozás "**megengedett** forgalomnagyság" értéke közelítőleg a "**C**" és "**D**" jelű szolgáltatási szint határának, az "**eltűrhető** forgalomnagyság" pedig a "**D**" jelű szolgáltatási szint közepének felel meg.

Vannak persze **kivételek**: például az autópálya díjbeszedő berendezések, elkorlátozások, elhúzódo terelések, speciális hidak, hosszabb alagutak, nagyobb autópálya felújítások stb. forgalmi méretezése.

Ezekben a speciális esetekben a megbízók külön kérik a szabályzattól eltérő, **pontosabb eredményt adó módszerek** alkalmazását. Erre azonban csak kevés szakértő szervezet - pl. a szakirányú egyetemek úttervezési és forgalomtechnikai tanszékei - képesek.

Hallgatóinknak azért kell az elméleti összefüggéseket megismerniük, mert ezen ismeretek nélkül a szabályzatok egyszerűbb alkalmazásaiban is bizonytalanok lennének.

4.2.8. A szolgáltatási színvonal változása az idő (a forgalom lefolyásának) függvényében; a forgalmi megfelelés dinamikusan minősítése

Az előzőekből kiderül, hogy az egyszerűsített **forgalmi méretezés** a megengedett (vagy eltűrhető) forgalom nagyság és a tervezési forgalom statikus összehasonlítása, az F/C érték pedig a teljesítőképesség - és ezzel a szolgáltatási színvonal - jellemzője.

A tervezési forgalom azonban az 50 órás tartósságú MOF [E/óra] érték.

Ez elvileg azt jelenti, hogy a vizsgált állapot csak az 50. órában igaz, 49 órán át a forgalom nagyobb (alulméretezés), az év 8710 órájában viszont kisebb (túlméretezés), mint a méretezés alapjául választott MOF érték.

Mivel a keresztmetszeti forgalom nagyság az idő függvényében változik, (ld. lefolyási tényezők) világos, hogy az aktuális F_{akt}/C érték - vagyis a szolgáltatási színvonal - is változik az idő függvényében.

Ha teljesítőképesség C [E/óra] értékét állandónak (konstansnak) tekintjük, és a forgalom lefolyását és tartósságát ismerjük, akkor az F/C változása (lefolyása és tartóssága) az adott évben az idő függvényében is megadható.

Ez a szolgáltatási színvonal dinamikusan minősítése.

A szolgáltatási színvonal időbeni változásának ilyen kimutatása oda vezethet, hogy az útügyi döntéseket meghozó állami és önkormányzati szervezetek kérni fogják az 50 órás tartósságtól való eltérést, mert

a) nem viselhető el az évi 50 óra torlódás

(Pl. az M7 vasárnapi forgalmában Budapest felé ez a 8 hetes szezonban minden vasárnap 6 órás torlódással járna.)

b) a kialakuló viszonyok pl. 300 vagy 500 órás tartóssággal is elviselhetők.

Ilyen **dinamikus minősítésekre** - az autópályákon, a határátkelőhelyeken, a benzinkutaknál, a kamion termináloknál, a pihenőhelyeknél, az időszakos rendezvények parkolójánál, stb. - egyre nagyobb az igény.

4.3. Ajánlott irodalom

Elmélet:

1. Nemesdy Ervin: **Úttervezés**
Tankönyvkiadó, Budapest, 1986
2. Koller Sándor: **Forgalomtechnika és közlekedéstervezés**
Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1986
3. Kádas Kálmán: **A közlekedés-statisztika módszerei**
Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
4. Bényei András: **Városi forgalomtechnika előadások**
Tankönyvkiadó, Budapest, 1977
5. Krizsán Gyula - Koren Csaba: **Úttervezés és forgalomtechnika I.**
Tankönyvkiadó, Budapest, 1984
6. Fi István: **Forgalmi tervezés, technika, menedzsment**
Műegyetemi Kiadó, 1997.

Gyakorlat:

7. ÚT 2-1. 201:2008. ütügyi előírás: Közutak tervezése (e-UT 04.01.13.)
8. ÚT 2-1. 118:2005. ütügyi előírás: Közutak távlati forgalmának meghatározása előrevetítő módszerrel (e-UT 02.01.31.)
9. ÚT 2-1. 218:2003. ütügyi előírás: A településrendezési tervek közúti közlekedési munkarészei. Tartalmi követelmények. (e-UT 02.01.41.)
10. Útmutató az országos közúthálózat új külterületi szakaszainak és új forgalomvonzó létesítménnyel érintett útjainak forgalmi előrebecsléseihez, GKM, Budapest, 2003. november